

PENTRU O ÎNCERCARE DE REDIMENSIONARE SEMANTICĂ A TAUTOLOGIEI

FOR AN ATTEMPT AT SEMANTIC RE-DIMENSIONING OF THE TAUTOLOGY

Cristian PAȘCALĂU,
Facultatea de Litere, Cluj-Napoca¹⁸

Abstract

This article studies, from a critical viewpoint, the semantic phenomenon of tautology, making use of high-frequency individual quote and empirical data. The aim of the analysis is to determine, in a qualitative way, how "efficient" for everyday discourse the tautologic structure is, taking into account the multiple uses of such patterns, as the basis for contextual functioning and as a device for articulating new meanings.

Key words: *tautology, discourse attractor, fractal delineation strategy, definition pattern.*

Cuvinte cheie: *tautologie, atractor de discurs, strategia conturării fractale, model de definiție.*

1. Premise metodologice

Unul dintre conceptele esențiale tratate de actuala ediție GALR (2005) este cel al repetiției. Pe un spațiu destul de amplu se discută clasificări sintactice ale repetiției, cu evidente deschideri spre probleme de stilistică și de retorică discursivă. În cadrul acestor clasificări, însă, nu apar nicăieri delimitări între diverse fenomene integrabile sub umbrela conceptului de repetiție, fenomene precum tautologia, chiasmul etc. Practic, sunt anulate unele distincții terminologice efectuate în edițiile mai vechi ale tratatului academic, în virtutea unei tentative de reliefare transversală a mecanismelor sintactice, semantice și pragmatice ale repetiției. Totuși, considerăm oportună redimensionarea semantică a tautologiei, structură relativ stabilă și independentă în sfera extrem de bogată în realizări a repetiției.

Facem precizarea că exemplele pe care ne vom sprijini demersul analitic sunt în majoritate preluate din GALR, întrucât ne propunem să amendăm câteva puncte discutate în respectivul tratat. Elaborarea unei terminologii care să capteze mai profund mecanismele semantice ale tautologiei ne conduce spre avansarea conceptelor de **atorator discursiv** (primul termen din structura tautologică), **lansator discursiv**¹⁹ (cel de-al doilea termen), respectiv de **strategie de delimitare fractală** (tiparul repetitiv). În cuprinsul lucrării vom susține ipoteza configurației definiționale / ecuaționale a structurilor tautologice, cu funcționalitate discursivă multiplă.

2. Perspective teoretice asupra tautologiei

2.1. GALR, DSL

Dacă ne concentrăm asupra tautologiei, nu vom regăsi în GALR decât premise explicative ale modului său de funcționare în plan semantic și textual-discursiv.

În acest sens, ni se face cunoscută importanța reidentificării, fenomen care ar reuși să circumscrie pe deplin mecanismul tautologic, pe temeiul unei necesități expresive de intensificare a unor afirmații ce „oglinesc” anumite stări de fapt care nu pot fi altfel exprimate. Pe acest temei,

¹⁸ "Investește în oameni!" doctorand bursier în "Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013".

¹⁹ Termenilor de *atorator discursiv*, respectiv de *lansator discursiv*, preluați din bagajul conceptual al teoriei literare, le dăm o accepțiune tehnică precisă: atractorul discursiv se corelează cu conceptul de *designat* din lingvistica coșeriană, iar cel de lansator discursiv cu cel de *semnificat*.

vorbitorii nu ar uza de tautologie decât în limitele unei necesități de suprafață, ca de un colorant stilistic imediat, aplicat automat în realitatea discursivă concretă prin reduplicarea predicțională a unui semnificat:

„Structura repetitivă *Copiii sunt copii*, se bazează pe raportul subiect – predicat nominal, în care al doilea termen al repetiției (numele predicativ) subliniază identitatea celui dintâi (*Legea e lege; Datoria e datorie; Cuvântul e cuvânt* etc.). Semantic, această structură poate fi interpretată ca o formă de insistență asupra *caracterului imuabil* al referentului; vorbitorul are convingerea că nu există alt mod mai potrivit de calificare a acestuia decât prin reidentificare („așa sunt copiii, asta este natura lor” etc.), subliniind în același timp existența informației respective în fondul comun de cunoștințe al interlocutorilor („știi ce vreau să spun cu asta”). (...) Când termenul al doilea al repetiției este un adjectiv, se subliniază o caracteristică intrinsecă a antecedentului (același adjectiv, dar substantivizat): *Prostu-i prost și-n ziua de Paști!*” (GALR II 2005: 753-771)

La pagina 760, avem alte exemple: *Vorba-i vorbă, treaba-i treabă* și, respectiv, *Vorba vorbă, treaba treabă*. Al doilea exemplu este mai bazic ca structură, lipsa predicției fiind justificată prin determinare. Acest enunț are „nuanță perlocuționară (lăsați vorba și apucați-vă de treabă), în timp ce primul are funcționalitate gnomică.” (GALR II 2005: 760)

În DSL (2005), la p. 528 se discută conceptul de tautologie. Se persistă în asumarea unei perspective greșite asupra fenomenului. În timp ce al doilea termen ar fi semantic vid (informație nulă), el ar primi, totuși, fie semul [Concret], fie semul [Abstract], în funcție de niște criterii care nu sunt precizate! Soluția de interpretare aleasă de colectivul care a lucrat la elaborarea GALR și a DSL ne apare astfel ca o incongruență în interiorul aceluiași sistem.

2.2. Retorică și stilistică

Tautologia este unul dintre fenomenele primare ale vorbirii, punând serioase probleme de interpretare semantică și discursivă. Prezentul studiu își propune o investigație a mecanismului de generare și de funcționare a tautologiei, aplicat cu precădere problemelor semantice și de analiza discursului care privesc îndeaproape fenomenul. Nu ne interesează trasarea unor delimitări nete între tautologie și pleonasm, pe de-o parte, sau statuarea unor clasificări rigurose efectuate pe baze sintactice, precum și chestiuni de etimologie a termenului sau de opinii (argumentate sau nu) greșite asupra fenomenului tautologic. Astfel de probleme au fost dezbătute pe larg în diverse lucrări de specialitate. Pentru a oferi o perspectivă atent documentată și sprijinită pe argumente solide de interpretare, amintim lucrarea de referință în domeniu efectuată de Mircea Breaz, *Funcții retorice ale tautologiei. Contribuții la o retorică a tautologiei* (2006), teză de doctorat sub conducerea prof. dr. Mircea Borcilă. Scopul nostru final nu este nici acela de a plasa discuția asupra tautologiei în cadrul disciplinar al retoricii sau în cel al stilisticii, ci de a încerca o redimensionare fundamental semantică a fenomenului, convingși fiind de necesitatea explicitării sale adecvate și corecte, care să remedieze unele scăpări nejustificate ale tratatului academic. Faptul că în GALR nici măcar nu apare termenul *tautologie* este de altfel simptomatic, cu atât mai mult cu cât, în sfera largă a repetiției, tautologia joacă un rol capital pentru sens, deci pentru discurs.

3. Semantica tautologiei

3.1 Tautologia – structură deschisă

Structura internă a construcțiilor tautologice impune reconsiderarea planului sintagmatic din limbă, în sensul aducerii la un numitor comun a unor structuri din paradigmă pe aceeași axă de simetrie în text-discurs. Însă termenii tautologiei nu funcționează niciodată pe același plan, pentru simplul motiv că ei nu reprezintă una și aceeași realitate monadică de semnificație. Între ei se stabilește un raport ecuațional, care nu actualizează posibilitatea unei reversibilități / similarități, nici măcar formale. Dimpotrivă, cei doi termeni configurează o structură relativ stabilă grație complementarității lor semantic-funcționale. Mai trebuie menționat faptul că, în opinia noastră, această structură nu este niciodată închisă. Ea este, *per a contrario*, o structură deschisă, fapt datorat

tocmai mecanismului structural și funcțional al tautologiei. Mai precis, structurile tautologice, intra sau interpropoziționale, impun o procesare radială a informației semantice, într-un nivel de fiecare dată distinct de performativitate discursivă. Nu vorbim în cazul tautologiei de circularitate semantică, ci de progresie concentrică de semnificație, în contaminări succesive. Structurile tautologice sunt configurări pre-textuale, activate pe tipare formale stabile, care pun în ecuație atât cunoașterea generală a lucrurilor, cât și principiile logicii fundamentale. În oricare tipar formal s-ar manifesta, fenomenul tautologic actualizează structuri semnificaționale disipative, puternic marcate contextual. Primul termen al tautologiei este un atractor textual-discursiv, funcționând ca un designat (referent), în timp ce al doilea termen este un mănunchi de note generale, asimilabil sferei conceptuale. De aceea, tautologia este o structură nucleară, configurată prin determinare în regim eliptic (*Vorba vorbă, fapta faptă; cafea-cafea*) sau prin predicție (*Vorba-i vorbă, fapta-i faptă; De văzut, am văzut destule*). În studiul de față, ne vom ocupa de acele structuri tautologice configurate pe un tipar repetitiv definițional.

3.2. Tiparul definițional

Numeroasele exemple de tautologii atestă predilecția vorbitorilor pentru circumscrieri explicative ale unor referenți considerați insuficient activabili în planul semnificației. Prin tautologie, vorbitorii pot deschide conceptual orice semnificat, corelându-l cu designatul specific și sporindu-i șansele de participare la articularea de sens. Practic, tautologia dovedește că semnificatul și designatul oferă un acces intuitiv direct la memoria discursivă, la fundalul conversațional, și care nu pot constitui flagrante greșeli de limbă: *Copiii sunt copii; Războiul e război; Legea-i lege; O femeie este o femeie; Masa să vă fie masă, casa să vă fie casă; Lumea noastră este cum este; Trăim cum trăim; Au salariul pe care-l au; Trenul ajunge când ajunge; A scris ce-a scris*.²⁰

Astfel de exemple nu sunt greșeli de limbă. Ele au o structură definițională²¹, de tipul $X = X_x$, unde X este atractorul discursiv (termenul particular, la care definiția se referă, sau pe care îl explicitează), și X_x este lansatorul discursiv, elementul de generalitate ce ține de semnificație. Pentru *războiul e război*, este clară încercarea de explicare a unui război anume prin evocarea sferei generale a conceptului (atribute, categorizări etc.). În text-discurs, structura activează sensuri precum realitatea teribilă a războiului ș.a.m.d. În orice caz, aceste specificări vor fi amorsate întotdeauna la cel puțin o variabilă contextuală, altminteri riscă, într-adevăr, să se vizioneze de conținut semantic, fie el referențial sau informațional. Angrenate contextual, astfel de expresii dau însă măsura unui maximum de conținut în minimum de expresie, prin complicate procese subiacente de deschideri (desfaceri) conceptuale și, concomitent, de esențializări verbale. Presupunem chiar existența unui cod semiotic la baza acestor operațiuni. De bună seamă, cifrarea unor sensuri dobândește valențe noi, nebănuite la prima vedere²², în astfel de formule tautologice, în care informația, de natură semantică sau contextuală, lipsește doar aparent.

3.2.1. Departe de a constitui simple automatisme, ori regretabile sincope de gândire, formulele supuse analizei ilustrează nebănuitele resurse de articulare a sensului în microtexte cu tipar definițional. Nu putem accepta ideea că în construcțiile tautologice s-ar aplica arbitrar seme de tipul [concret] vs. [abstract] exclusiv celui de-al doilea termen, și, mai mult, că aportul lui informațional ar fi nul. *Per a contrario*, susținem că tocmai acest al doilea termen aduce, sub aspect semantic, un aport considerabil în coerența mecanismului. Astfel de structuri tautologice

²⁰ Menționăm că majoritatea exemplurilor au fost selectate din GALR II (2005), respectiv din DSL (2006).

²¹ „[Tautologia =] figură, în propoziție și frază, care constă în repetarea cuvântului subiect sau predicat cu altă funcție gramaticală, menită să-l subordoneze lui însuși, devenind astfel termen al propriei sale determinări (stilistice). Schema acestei figuri este, în general: $x = x'$ ” (Dragomirescu, 1975: 61).

²² În construcțiile tautologice se întrepătrund două niveluri, unul transparent, de suprafață, și unul implicit, de adâncime. Între aceste niveluri, puternic marcată contextual, se recrează permanent subiectivitatea vorbitorului. Tautologia pune în scenă mai mulți enunțatori, care fie validează / califică, fie ambiguizează / dezambiguizează contextual realități anterior stabilite (cf. Breaz, 2006: 231).

funcționează ca operatori recursivi de echivalență. În fapt, avem de-a face cu definiții contrase, deghizate sub aparența unor automatisme de gândire. Verbul nu are aici valoare existențială, nici de identitate (reidentificare), ci ca operator de echivalență. Practic, primul termen al combinației primește semul [concret], în timp ce ultimul termen primește semul [abstract] și, în plus, acesta din urmă are rolul de furnizor de semnificații pentru termenul definit. Primul termen e întotdeauna cuplat la un câmp de variabile contextuale, iar explicitarea unei trăsături concret dobândite în mulțimea contextelor se face prin raportare la semnificațiile din lexiconul mental, la cunoașterea despre lume, la logica lucrurilor – toate aceste date „statice” fiind actualizate de cel de-al doilea termen, care exponențializează enunțul definițional (introdus prin *este*, sau prin operația determinării, când nu apare verbul, sau prin diverși operatori prepoziționali)²³. Altfel, enunțul pur și simplu nu face sens. Și atunci, cum explicăm totuși tendința spre articulare de sens, *garanția de coerență* globală a unor astfel de structuri, în momentul când sunt rostite în contexte perfect determinate? Ea se explică tocmai prin abordarea termenilor ca realități separate de informație semantică pe nivelele articulatorii ale sensului.

3.2.2. Se pune întrebarea care ar fi, în aceste condiții, implicațiile de ansamblu în configurarea nivelelor de interpretare a construcțiilor tautologice.

Fie exemplul: *Copiii sunt copii*.

Într-o anumită situație concretă, vorbitorul observă ceva din atitudinea, din comportamentul unor copii, sau din acțiunile lor etc. care le evidențiază esența. Atunci, pentru a configura o lume explicativă a acestei intuiții momentane, fie pentru sine, fie pentru alt vorbitor, el actualizează referința prin medierea conceptului general, care trebuie să conțină posibilitățile maxime ale acestei esențe, cu toate consecințele care decurg de aici. În acest fel, vorbitorul creează o structură aparent circulară, mizând pe efectul de moment și pe impactul redus, într-o primă fază, la nivelul interpretării. Ulterior, interlocutorul își dă seama, poate, de ce anume locutorul a ales această variantă „eufemistică” de abordare a situației respective. Efectul de consonanță al tautologiei dovedește că nu structura în sine este importantă, ci tocmai tiparul configurativ, principiul diviziunii semantic-conceptuale.

Există cazuri când respectivul enunț se produce pentru a referi la niște persoane adulte, sau bătrâne, care se comportă copilărește sau au ceva din esența de a fi copil. Și în acest caz, doar primul termen poartă referința, iar cel de-al doilea este conceptul general-abstract care se desface în mănunchiuri de calități / atribute. Într-un astfel de context, enunțul poate dobândi și o funcționalitate ironică, mai mult sau mai puțin explicită. Un mănunchi de funcții articulate de intenționalitatea constitutivă discursului tautologic este discutat în Breaz (2006: 232 și urm.). Avem de-a face, în aceste cazuri, cu referințe încrucișate corelate ecuațional, care oferă posibilitatea unui salt minimal de sens.

3.2.3. Enunțurile de acest tip nu sunt nici existențiale, nici de identitate (pe principiul reidentificării), ci, așa cum menționam anterior, de echivalență funcțional-semantică. Sunt, de fapt, enunțuri definiționale, formalizabile astfel: $X = X_x$, unde X_x este lansatorul discursiv (cu semnificații potențial infinite), din care se abstrage o anumită semnificație, pentru a fi actualizată în funcție de context, și care este conectată cu atractorul discursiv X^{24} , care poartă doar informație semantică referențială. Gândită în termeni de strategii fractale, tautologia introduce un raport între

²³ „Cine spune că «omul e om» afirmă că orice om are însușirea de a fi om, cu plusurile și cu minusurile lui. În ciuda aparenței, subiectul unei asemenea judecăți nu este identic cu predicatul ei. Nu poate fi vorba decât despre o identitate de sferă, dar nicidecum despre același conținut. Subiectul se referă la *lucrurile* care au aceleași însușiri generale, iar predicatul vizează *însușirile generale* ale acelor lucruri. Într-o astfel de judecată, gândirea nu recade la punctul ei de pornire, ci înaintează de la *indicarea* lucrurilor la *explicarea* lor. Încă de la nivelul tautologiei, gândirea se mișcă de la subiect la predicat, de la sferă la conținut, de la obiecte la proprietățile lor esențiale” (Wald, 1970: 55-56).

²⁴ Trebuie făcută observația că referențialul X va fi întotdeauna diferit în fiecare situație concretă de vorbire. Acest lucru este valabil pentru toate tipurile de tautologie, indiferent de structura lor sintactică.

finitul expresiei referențiale și infinitul semnificației virtuale. Se modelează astfel un prag de semnificație reală, un nod în parcursul reprezentării mentale a ceva despre care se vorbește (obiect, situație). Mecanismul forte al repetiției care articulează structuri de tipul celor analizate este departe de a genera un impas în interpretarea semantică sau discursivă. În fond, acest mecanism ar fi trebuit evaluat în GALR pe baza altor criterii (cel semantic-textual, cu precădere). Așa cum, sintactic, cele două elemente sunt diferite, nici semantic sau discursiv nu ar putea coincide pentru că, în atare condiții, nu am mai putea vorbi de coerență enunțiativă, nici de sens textual (când enunțul este integrat ca atare într-un text). Izolate, într-un modul absolut al metalimbajului, enunțurile respective nu fac sens, întrucât li se amputează variabila contextuală²⁵. Or, așa cum am văzut în analiza exemplurilor selectate, această variabilă este esențială pentru funcționarea coerentă a microtextului, întrucât oferă posibilitatea deschiderii câmpului discursiv la care se cuplează informația semantică (semnificațională). În formula biblică „Eu sunt cel ce sunt” (sau „Eu sunt cel ce este”), se poate observa că nu are loc propriu-zis un transfer de semnificație de la cel de-al doilea termen la primul, ci, mai degrabă, este construită o a treia entitate semantic-conceptuală pe tiparul definițional al tautologiei. Ne confruntăm în acest caz cu o strategie de delimitare fractală, în măsura în care pe baza structurii se accesează un nivel mai profund de interpretare a sensului. Într-unul și același spațiu de conștiință sesizăm caracterul holistic, intuitiv, al sensului discursiv, prin corelarea nemijlocită a două nivele temporale diferite din structura verbului a fi: atractorul discursiv actualizează persoana I indicativ prezent „punctual”, în timp ce lansatorul discursiv introduce un timp de fundal, un prezent a-temporal, fără ancorare directă în matricea tautologică. De asemenea, persoana verbului poate să coincidă sau nu cu persoana I, însă, întotdeauna va avea un statut generic, spre deosebire de marca punctuală a persoanei primului verb, care desemnează subiectul concret (cel ce rostește enunțul).

3.2.4. Tautologia este o structură autoreplicativă, un modul fractalic. Cele două elemente, referentul și, respectiv, conceptul, se găsesc de altfel la nivele de actualizare discursivă total diferite (v. *infra.* 4.). Aparenta circularitate metalingvistică este forțată de unele explicații date fenomenului tautologic. Concretețea și aplicativitatea limbajului în discurs împiedică aglomerări redundante de termeni²⁶. Din contră, ar trebui să vedem în tautologie un fenomen discursiv perfect normal, și, implicit, să-i căutăm justificările explicative în nevoia permanentă de semnificare a subiectului vorbitor, în intenția lui de a face sens. Microtextele tautologice au o mare varietate / diversitate de realizări sintactico-semantice. Pentru fiecare variantă în parte, este extrem de important să luăm în seamă toate componentele care participă la articularea sensului. Ne referim aici inclusiv, sau chiar cu precădere, la elementele așa-zis paraverbale (gestică, mimică, atitudine corporală) sau la componente suprasedimentale (accent, intonație, intensitate, viteză de expunere, ritm, pauze, tonul

²⁵ Nu putem fi de acord, în această ordine de idei, cu punctul de vedere exprimat în Wald (1970) în legătură cu plasarea tautologiei în sfera exclusivă a metalimbajului, ca „vorbire despre vorbire” și nu ca „vorbire despre realitate”. Chiar dacă se recunoaște faptul că „într-o tautologie, gândirea nu rămâne deci nemișcată, nu bate pasul pe loc, nu recade la punctul ei de pornire, ci înaintează de la subiect la predicat, izbutind astfel să reflecte unitatea dintre cantitatea lucrurilor de același gen și calitatea lor generală, dintre individual și general, dintre diferență și identitate” (Wald, 1970, 53-54), tautologiei nu i se concede dreptul de a exista printre structurile nucleare pre-textuale care în momentul când se combină cu alte unități de semnificație, participă la creația de sens. Totuși, teoreticianul nu greșește când relevă particularitățile tautologiei, precum și mecanismul ei funcțional. Tautologia este disfuncțională „în afara unui context”, realitatea ei fundamentală explicându-se numai în și prin contextele în care predicția dobândește și își actualizează mereu alte sensuri.

²⁶ Problema redundanței nu poate substitui chestiunea de fond a funcționării tautologiei în cadrul text-discursului. „Tautologia ca fenomen sintactic și stilistic este numai aparent o manifestare de prolixitate, neproductivă prin revenirea înșelătoare la punctul de plecare; în realitate, ea este, dimpotrivă, o modalitate de exprimare economică, întrucât repetiția unui termen, cu mărcile descrise, înlocuiește dezvoltări de diferite dimensiuni” (Avram, 1996: 5).

vocii)²⁷. De obicei, tocmai aceste elemente concură la dezambiguizarea contextuală și la nuanțarea sensurilor.

Este bine de menționat faptul că pragul de semnificație implică nu o unidirecționalitate a deschiderii semnificaționale (de la concept spre referent/designat), ci o dublă deschidere (de la referent spre concept, și de la concept spre referent). Practic, referentul adaugă întotdeauna, în funcție de context, un plus de semnificație, care îmbogățește sfera conceptuală a obiectului. Vorbim de o contaminare reciprocă la nivelul transferului de informație semantică dinspre concept spre referent, și dinspre referent spre concept.

4. În demersul nostru, nu putem face abstracție de latura semantic-textuală a problemei. În fapt, obiectul extraverbal este nul sub aspect semantic, până în momentul în care nu este corelat cu semnificatul primar (i.e. cu conținutul intuitiv creat în minte prin puterea de semnificare, de virtualizare a unui mod de a fi – cap de serie)²⁸. Este adevărat, prima confruntare de acest gen îi permite subiectului vorbitor să înceapă să-și construiască în alchimia sa mentală conceptul, care este apoi îmbogățit permanent în discurs. Variabilele contextuale determină o reciclare (trans)discursivă, o reprocesare semnificațională a conceptului, și, implicit, concură la potențarea semnificatului primar. Acest conținut intuitiv nu rămâne ceva static, ci este o entitate dinamică, un știut originar despre ceva din realitate, dar care se îmbogățește sub unghiul generalului, prin integrarea particularelor într-o sferă conceptuală globală. Semnificatele primare intervin astfel în discurs, catalizate de funcții textuale. Tautologia este o astfel de funcție textuală, având ca nucleu nu redundanța / entropia, ci esențializarea.

Practic, tautologia implică o separare a entităților din primul raport semiotic (designatul și semnificatul) în virtutea unei realcătuirii de sens (al doilea raport semiotic). Greșeala teoreticienilor este aceea de a considera termenii tautologiei drept identici în planul conținutului semantic și discursiv. Efectul global de coerență nu s-ar produce dacă cei doi termeni ar fi într-adevăr identici, nu doar pentru că s-ar anula funcționalitatea informativă a limbajului (maximele conversaționale – maxima cantitativă, maxima calitativă, maxima de scop, maxima de modalitate), ci și articularea sensului. Aparent, tocmai aceste maxime conversaționale sunt flagrant încălcate. Însă, cu fiecare utilizare discursivă, tautologia permite subiectului uman să-și îmbogățească conceptele, căci de fiecare dată contextul determină adăugarea unor straturi succesive de note distinctive²⁹. Semnificațiile potențiale *a priori* dobândesc și ele actualizări / transformări pe măsura nevoilor discursive ale vorbitorilor. Acest permanent proces de resemnificare absoarbe valențele entropice ale microstructurilor tautologice, oferind vorbitorilor punți de comunicare cu miză uriașă pe componentele de implicit ale text-discursului.

²⁷ Salutăm, în această perspectivă, discuția din GALR asupra rolului fundamental pe care îl joacă elementele paraverbale în funcționalitatea repetiției. Astfel de elemente constituie o dovadă în plus că termenii tautologiei au un statut semantic și discursiv diferit.

²⁸ Tautologia nu înseamnă doar îndeplinirea unor proceduri textuale. Interconexiunile care se efectuează între cei doi termeni presupun *ab initio* crearea unui spațiu mental în care termenii, relaționați ca microsistem de semne, configurează o planetă de posibilități articulatorii ale sensului. Echilibrul dintre termeni este dat în însăși interacțiunea verbală de particule semnificaționale, ce determină coagularea de voci enunțative sau de artefacte culturale. În special funcțiunile de evocare își aduc pe deplin aportul în cadrul discursului tautologic. Polaritatea termenilor este de la particular / concret (T_1) la general / abstract (T_2), și invers, de la general (T_2) la particular (T_1). Astfel, primul termen reprezintă obiectul concret, ontologic, multiplicabil în ocurențele experiențiale (dar limitat ca posibilitate de a fi) iar al doilea termen este modelul conceptual, anterior experienței, ideal în esență (nelimitat ca posibilitate de a fi). Acest fapt dovedește că interpretarea semantică a oricărei construcții tautologice trebuie inițiată de la termenul secund înspre termenul prim (de la semnificat înspre designat), niciodată invers. A se vedea și Breaz (2006: 254).

²⁹ "Nu există vorbitor, oricât de umil ar fi, care să nu adauge la expresia uzuală o notă individuală" (Pușcariu, 1940, I: 3).

5. În privința formulelor superlative gen *zâna zânelor*, *frumoasa frumoaselor*, *voinicul voinicilor*, dincolo de statutul lor ambiguu sub raport categorial³⁰, se prezintă ca structuri recursive cu operatori multiplicativi. *Voinicul voinicilor* este o entitate cap de serie dintr-o mulțime infinită, care se comportă ca un atractor discursiv (referentul care reclamă adăugiri conceptuale). Operația specifică de circumscriere semantică este determinarea de grad secund (dintr-o mulțime infinită se alege un exponent care cumulează toate atributele din sfera generală a conceptului). Formulele de acest tip sunt un mijloc forte de reliefare a unor semnificații latente în cazuri concret determinate. Practic, are loc același proces de combinare ca în cazul schemei definiționale a tautologiei. Nici în aceste cazuri nu putem face abstracție de variabilele contextuale, întrucât ele imprimă conținutul semnificațional de fiecare dată utilizat cu alte premise de sens. În afara contextului, formula rămâne o simplă expresie, inaptă de a-și realiza funcția designativă. În lumea fiecărui basm există o zână a zânelor, care este o entitate concretă, diferită însă în diverse lumi textuale. Rostită într-o situație discursivă care privește lumea empirică, expresia își găsește suport referențial în cazul unei anumite persoane despre care se spune că e zâna zânelor pentru a i se desemna frumusețea ieșită din comun etc. În aceste condiții, vorbitorul face un transfer de semnificații, prin selectarea acestei formule specifice lumii textuale a basmului (și care de obicei face sens doar în basm sau în lumea de credințe mitico-magice populare) și prin redirectionarea funcționalității ei designaționale.

Am putea formaliza semantismul expresiilor de acest gen astfel: $x > \{X_x\}$. În acest caz, primul termen designează o entitate care cumulează notele comune tuturor membrilor mulțimii și care, în același timp, le depășește prin faptul că deține câteva trăsături în plus (nuanțarea gradului superlativ), fiind o entitate model, unică și irepetabilă. În aceeași categorie s-ar încadra construcții de tipul *băiat de băiat*, *marfă de marfă*, *chef de chef* etc. În aceste situații, operatorul prepozițional *de* realizează predicția, punând în relație un designat cu „semnificatul colectiv” aferent. În fapt, termenul secund trebuie evaluat ca purtând un semantism de pluralitate, ca mulțime de entități cu note comune.

6. În chip de concluzie, susținem necesitatea elaborării unor modele pertinente de analiză a fenomenului tautologic, care să se bazeze pe serioase reflecții în plan teoretic. Perspectivele sintactică, semantică și pragmatică trebuie integrate într-un sistem de concepție unitară, astfel încât să permită abordări interdisciplinare, și să aducă justificări precise pentru existența și utilizarea pe scară largă a construcțiilor tautologice în discurs. De altfel, fenomenul studiat capătă valențe cu totul noi, configurând un nivel (trans)discursiv ce, reunind componente din vorbire, limbă, paraverbal și metalimbaj, oferă un cadru adecvat de strategii articulatorii.

SIGLE:

DSL (2005) – Bidu-Vrănceanu Angela, Călărășu Cristina, Ionescu-Ruxăndoiu Liliana, Mancaș Mihaela, Pană Dindelegan Gabriela, *Dicționar de științe ale limbii*, Ediția a II-a, București, Editura Nemira.

GALR II (2005) – Guțu Romalo, Valeria (coord.), *Gramatica limbii române*, vol. II, *Enunțul*, București, Editura Academiei Române.

Bibliografie

Avram, Mioara (1996) – *Pleonasmul și tautologia (I)*, în LLR, anul XXV, nr. 3, pp. 3-6.

Avram Mioara (1996) – *Pleonasmul și tautologia (II)*, în LLR, anul XXV, nr. 4, pp. 3-6.

³⁰ Există unele controverse cu privire la statutul de tautologii al acestor sintagme. „Cu toate acestea, atât abordările tradiționale consacrate (Dragomirescu, 1975), cât și unele cercetări moderne ulterioare (Diaconescu 1989) recunosc statutul de tautologii al acestor construcții, în care re poziționarea aceluiași lexem integrează, la nivel sintagmic, termenul repetat într-o structură sintactică, printr-o relație de dependență sau de subordonare față de unitatea-bază, respectiv printr-o funcție sintactică proprie, distinctă de a bazei, și anume aceea de atribut substantival genitival” (Breaz, 2006: 179-180).

- Bidu-Vrănceanu, Angela, (2005) – *Tautologia*, în *Dicționar de științe ale limbii*, București, Editura Nemira, p. 528.
- Breaz, Mircea (2006) – *Funcții retorice ale tautologiei. Contribuții la o retorică a tautologiei*, teză de doctorat.
- Coseriu, Eugenio (1995) – *Introducere în lingvistică*, Cluj-Napoca, Editura Echinox.
- Dascălu Jinga, Laurenția (2005) – Repetiția, în *Gramatica limbii române*, vol. II, Enunțul, București, Editura Academiei Române, pp. 753-771.
- Diaconescu, Ion (1989) – *Probleme de sintaxă a limbii române actuale*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Diaconescu, Paula (1970) – *Informația semantică și stilistică a unui text*, în *Sistemele limbii*, București, Editura Academiei RSR, pp. 65-74.
- Dorcescu, Eugen (1998) – *Tautologia ca principiu narativ*, în *Orizont*, anul X nr. 1 (1932), 24 ianuarie 1998, p. 7.
- Dragomirescu, N. Gh. (1975) – *Mică enciclopedie a figurilor de stil*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Pușcariu, Sextil (1940) – *Limba română*, vol. I, *Privire generală*, Biblioteca enciclopedică, București, FPLA.
- Wald, Henri (1970) – *Semnificația tautologiei*, în *Homo significans*, București, Editura enciclopedică română.

EMIL CIORAN - FRIEDGARD THOMA SAU OGLINZILE EPISTOLARE

EMIL CIORAN – FRIEDGARD THOMA OR THE EPISTOLARY MIRRORS

Bogdan Mihai DASCĂLU

Institutul de Teorie și Istorie Literară „G. Călinescu”, București

Abstract:

The article unveils the way in which the author became acquainted with Friedgard Thoma's book, where the authoress gathers the correspondence that she kept with Emil Cioran for several years. The author of the article makes a stand against the condemnation of this fact, unjustly regarded as a blasphemy to the memory of the great thinker.

Key words: *dialogue, indiscretion, allegations, Heidelberg, Cologne.*

Cuvinte-cheie: *dialog, indiscreție, acuzații, Heidelberg, Köln*

Nu l-am cunoscut direct pe Emil Cioran. Dar întâmplarea a făcut să ajung un apropiat al lui Friedgard Thoma, cea care i-a fost alături gânditorului de origine română o bună parte a vieții. Astfel încât, dacă a scrie despre Cioran ar fi prea mult, a scrie doar despre Friedgard Thoma ar fi prea puțin. Chiar dacă am avut ocazia să vorbesc pe îndelete cu Friedgard despre Cioran, nu aș vrea să adâncesc, din această perspectivă, portretul filozofului. Căci el poate fi regăsit, în bună parte, în cartea autoarei germane. Și, poate mai autentic decât ar fi să o fac eu, acum, aici, după atâția ani.

Însă un om poate fi cunoscut din perspective diverse. Cioran este exemplul tipic al unui scriitor, indiscret într-o mică măsură cu viața privată, însă îndeajuns de mult pentru a-i da cititorului impresia că este acceptat acolo unde nu s-ar cuveni să ajungă. A fost și rămâne un maestru al transformării aparente a sufrageriei în budoar. El reușește să dea iluzia că își disecă în fața ochilor indiscreții și, totodată, avizi ai lectorilor lui viața, când, în fapt, el nu permite nimănui să îl cunoască în realitate. Și, din prisma filozofiei lui, nici nu este nevoie. Mai mult, aforismele sale sunt, de obicei, greșit luate drept adevăruri ultime ale unei ființe aflate *pe culmile disperării*. E drept, el a simțit ceea ce a scris, însă nu de puține ori sentințele lui au fost sclipiri ale momentului sau, uneori, doar sclipiri și nimic mai mult.

Dar nu despre cărțile lui Cioran vreau să scriu. Și nici despre viața lui privată. Cu atât mai puțin să disec itinerarul sentimentelor lui, de la *descompunere* la *sfârșiere*. Nu vreau nici să intru în sfera privată în care el însuși nu poftea pe nimeni. Vreau doar să văd dacă pot găsi în cartea lui Friedgard Thoma ceea ce el însuși ar fi sperat să găsească. Astfel încât, contrar așteptărilor, nu figura lui, ci a ei va sta în centrul acestei evocări.

Cândva, pe la începutul lui 2004, când iarna încă nu se terminase, privirea mi-a căzut asupra unei reviste, în care se anunța senzația aceluia an: apariția, în limbă germană, a schimbului epistolar¹ între însinguratul gânditor român, ce se retrăsese – alt paradox – în tumultul parizian, și cea care i-a fost ani de zile muză, Friedgard Thoma. Mă aflu pe atunci la Heidelberg, unde funcționez deja de câțiva ani buni ca lector de limba română, fiind angajat direct al universității germane, așadar nu trimis de statul român. Pe măsură ce mă adânceam în lectură, am rămas uimit de ușurința cu care s-a legat între cei doi o relație ce a durat mai mulți ani. Friedgard i-a trimis, la Paris, o scrisoare filozofului, iar acesta, spre marea ei uimire, i-a răspuns *aproape postwendend*, adică aproape cu următoarea poștă. Ea nu bănuia pe atunci ce împătimit al corespondenței se ascundea îndărătul aparentei sobrietăți, sub care încerca, uneori iluzoriu, să se camufleze gânditorul. Aproape imediat a și fost invitată să îl viziteze la Paris. Ceea ce Friedgard a și făcut.

După ce am terminat de citit articolul, am luat o coală de hârtie, pe care am umplut-o de îndată. Și, după numai un ceas, terminasem o lungă scrisoare, evident, în germană, pe care i-am adresat-o lui Friedgard. Se făcuse deja târziu, astfel încât, după ce am pus-o în plic, am renunțat să îl mai lipesc, în ideea că, poate, dimineața voi scrie o alta, cu siguranță mai concisă. Însă lucrurile au stat astfel. Am lipit plicul și l-am dus de îndată la poștă, fără să revăd măcar cele scrise în ajun. Și, după numai două zile, a venit răspunsul. Cu aceeași iuțeală cu care, odinioară, Cioran îi răspunsese și ei.

Nu după mult timp – între timp schimbasesm mijlocul de corespondență, preferându-l pe cel cibernetic – i-am înlesnit, de-acum prietenei mele, o conferință la Heidelberg, în cadrul căreia i-am lansat cartea. Prilej cu care ne-am întâlnit pentru întâia oară.

La numai câteva luni după lansare, am avut ocazia să participăm, împreună, la un colocviu „Emil Cioran”, la Sibiu, unde ea fusese invitată. Călătoria am făcut-o cu mașina, din Germania, până la Sibiu și retur (cu o escală în casa părintească din Timișoara, unde prietena mea și-a petrecut noaptea ascultând trilul privighetorilor din parcul alăturat). Însă cea de-a doua întâlnire a fost diferită de prima. Căci, dacă la început o știam doar din respectiva revistă, acum îi citisem între timp cartea, și, mai mult, am corelat persoana *fictională* cu cea reală. Și am tras niște concluzii. Care, mai târziu, aveau să se dovedească a fi corecte.

Multă lume i-a reproșat publicarea epistolelor². Dar cei care o fac, uită că prin ele nu doar Cioran se expune, ci și ea. Uită că, din trio-ul Cioran, Simone, Friedgard, doar ea mai poate lua asupra-și deopotrivă laudele, cât și invecivele comentatorilor. Astfel, nu văd nicio diferență între, bunăoară, publicarea corespondenței cu *cei de acasă*, și gestul lui Friedgard. Sau, pentru a veni mai aproape de aceste zile, corespondența gânditorului nostru cu Wolfgang Kraus, distins scriitor și publicist vienez³, și darea la iveală a misivelor schimbate între Paris și Köln, de către Cioran și Friedgard. Făcând această afirmație, sper că mă sustrag oricărei forme de subiectivism, căci am convingerea că publicarea scrisorilor nu are cum să dăuneze moralei moralistului.

În ce mă privește, trebuie spus că, de la bun început, am fost impresionat de faptul că, deși prin publicarea corespondenței cu Cioran, Friedgard nu poate ocoli zonele intimității, ea se ferește, în dialogul purtat, de indiscreții nelalocul lor³. Cu alte cuvinte, ceea ce e scris trăiește prin sine, rostul scrisorilor fiind acela de a-și perpetua existența pe hârtie.

Conversația cu Friedgard este strălucită, ea este un partener ideal de discuție, care nu doar că știe subtilitățile dialogului perfect – de la ironia fină la umor, de la seriozitate la profunzime, dar care are și darul de a avea răbdarea să asculte. Friedgard știe să dea momentului importanța cuvenită, la fel cum știe să aducă amintirile în lumina lor adevărată, fără de înflorituri baroce.

Astfel încât am decis să îi iau un interviu, pe care, de altminteri, l-am publicat, la vremea respectivă în România⁵. Și am constatat, încă o dată dacă mai era necesar, că Friedgard fuge de orice pătrundere în intimitatea lui Cioran. Nu se ferește să spună că a avut o relație cu el, asta e evident. Însă celelalte amănunte intime nu sunt rostite. Ele transpar din scrisorile pe care el i le adresează, dar **niciodată** din dialog.

Și, dintr-o dată, ajungi, alături de ea, în mansarda lui, și auzi cum el îi vorbește despre nimicurile vieții, ceea ce o contrariază, căci ea se aștepta să audă o năucitoare filozofie a neantului. Și îl auzi mai departe cum îi vorbește despre proastele restaurante pariziene, și îi vezi tăind în diagonală marile bulevardele, cu plasa în care se găsește carnea de vită pe care el urmează să o prepare, și vinul roșu, pe care i-l oferă cu altruism, el limitându-se, prudent, la ceaiul de plante.

Și vezi toate acestea și ți se pare că le știi deja, înainte ca ele să fi apărut, ți se pare că le-ai trăit ascunse în aforismele lui, ai impresia că imaginile ce ți se perindă înaintea ochilor sunt cele pe care le bănuiai doar ascunse în maxime, fără să aibă corporalitatea de acum. Căci ele sunt departe de a fi indiscrete. Ele sunt amintiri și sentimente și se opresc la limita pe care Cioran însuși o stabilise ca fiind granița dintre public și privat. Și totul se transformă într-un indivizibil întreg și astfel aforismele se îngreunează cu o străvezie corporalitate, aceea a povestirii, în vreme ce

realitatea se subțiază, devenind irespirabilă în spațiul îngust al maximelor. Și, de ce nu, al celebrei mansarde.

Bibliografie

1. *Um nichts in der Welt. Eine Liebe von Cioran*, Bonn, Weidle Verlag, 2001. Între timp, a apărut și versiunea românească, *Pentru nimic în lume. O iubire a lui Cioran*, București, Editura Est, 2005, în traducerea (aproximativă) a Norei Iuga.
2. Printre care, deloc întâmplător, Gabriel Liiceanu, cel care își arogă “monopolul” lui Cioran în România și cel care o numește pe corespondenta lui Cioran “capră metafizică”.
3. Într-un interviu acordat lui Valentin Protopopescu („Observatorul cultural”, 2009, nr. 488, prietena de pe cursul inferior al Rinului mărturisește: „Cred că dezvăluirile mele nu au fost indiscrete”.
4. *Scrisori către Wolfgang Kraus (1971-1990)*, București, Editura Humanitas, 2009.
5. *Bogdan Mihai Dascălu în dialog cu Friedgard Thoma: „Ajungem din nou la Cioran”*, “Contemporanul”, 2004, nr. 25, p. 20-23

II. MISCELLANEA

PROFESIONALITATEA PROFESORULUI ȘI EFICIENȚA ACTIVITĂȚII EDUCATIONALE

THE PROFESSIONALISM OF THE PROFESSOR AND THE EFFICIENCY OF THE EDUCATIONAL ACTIVITY

Teodor PĂTRĂUȚĂ

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

Abstract

A radical transformation of education in accordance with the requirements of contemporary society cannot be achieved with educators who are prepared for another way of understanding the phenomenon and performing education.

Mutations borne by the Romanian society have a strong influence on education, and are compatible with our European and global forces in this field.

Under ideal circumstances, a new educational reform in Romania would cover the educational system and the educational process, especially the mentality of those involved in educational activities. Amplification efficiency of social learning is inseparable from the production of mutations on the quality of business educators, the roles and functions of teachers' knowledge is also a significant enrichment. The educational activity mobilizes the personality of teachers; it appears to be one of the factors that may contribute to an improved efficiency of education.

Radical transformation of education in accordance with the requirements of contemporary society, can not be achieved with educators prepared for another way of understanding the phenomenon and relizare education.

Mutations borne by the Romanian society have strong influence on education, and compatibility with our European and world forces in this field.

In ideal conditions a new educational reform in Romania cover education system and the educational process, especially the mentality of those involved in educational activities.

Amplification efficiency of social learning is inseparable from the production of mutations on the quality of business educators, the roles and functions of teachers' knowledge is also significant enrichment.

Educational activity mobilizes the personality of teachers, it appear that one of the factors that may contribute to improved efficiency of education.

Key words: *personalities, efficiency, educatable, educational, professional competence, professionalization.*

Cuvinte cheie: *personalități, eficiență, educabil, educațional, competență profesională, profesionalizare.*

Transformarea radicală a educației, în concordanță cu cerințele societății contemporane, nu se poate realiza cu educatori pregătiți pentru un alt mod de înțelegere și relizare a fenomenului educațional.

Mutațiile suportate de societatea românească au influențe puternice asupra educației, iar compatibilizarea societății noastre cu cea europeană și mondială se impune și în acest domeniu.

În condițiile unui nou ideal educațional, reforma învățământului din România vizează atât sistemul cât și procesul de învățământ, dar mai ales mentalitatea celor implicați în activitatea educațională.

Amplificarea eficienței sociale a învățământului este inseparabilă de producerea unor mutații cu privire la calitatea activității educatorilor, rolurile și funcțiile profesorilor cunoscând, de asemenea, îmbogățiri semnificative.

Activitatea educațională mobilizează integral personalitatea educatorului, aceasta apărând ca unul dintre factorii care pot contribui la sporirea eficienței procesului de învățământ.

Se poate vorbi despre mai multe perspective de abordare a personalității profesorului, care împreună, definesc profesionalismul cadrului didactic: „perspectiva trăsăturilor”, „perspectiva relaționării cu mediul”, „perspectiva acțiunii eficiente”.

Cercetările și studiile asupra „personalității modale” au generat ideea necesității conturării unui model al profesorului eficient. Modelul trăsăturilor și modelul factorial au condus la considerarea aptitudinii pedagogice ca trăsătură esențială a personalității de succes a profesorului și la conturarea teoriei „factorului prim” în determinarea structurii personalității profesorului.

Structura psihologică a aptitudinii pedagogice implică mai multe componente ce asigură o serie de competențe aflate în relație de interdependență:

- Competența morală;
- Competența profesional-științifică;
- Competența psihopedagogică;
- Competența psihosocială și managerială.

În structura aptitudinii pedagogice s-a conturat un „factor prim” cu rol determinant, care asigură condiția indispensabilă de manifestare a acesteia. Asemenea factori au fost considerați „creativitatea” (ȚURCAȘ, M., 1970), „comunicativitatea” (POPESCU-NEVEANU, P. și CREȚU, T., 1985), „conduita empatică” (MARCUS, S., DAVID, T., PREDESCU, A., 1987)

Studiile axate asupra competenței didactice fac referire la capacitățile empatice inserate în structura de personalitate a profesorului bun.

Capacitatea empatică prezentă în grade diferite la fiecare individ, primește la profesor valențe aptitudinale și se actualizează sub formă comportamentală manifestată. Articularea optimă a empatiei față de colectivul de elevi cu empatia față de fiecare elev în parte, este necesară.

Calitatea procesului didactic depinde semnificativ de calitatea proceselor comunicative ce se stabilesc între educator și educabil; când interlocutorii relației educaționale sunt partenerii relației, rezultatele procesului didactic vor fi superioare.

Cei mai mulți profesori au moduri proprii, specifice de a preda, un anumit stil didactic. Stilul pedagogic – educațional este o formă de exprimare a originalității profesorului și o sursă generatoare de noi practici didactice.

Stilul de activitate al profesorului este determinat de o componentă psihoindividuală, una psihosocială și o alta acțională.

Nu putem determina eficiența educațională a unui anumit stil didactic făcând abstracție de caracteristicile situațiilor de învățare.

Măiestria și responsabilitatea profesorului constau tocmai în capacitatea de a-și adecva comportamentul situațiilor date.

Cercetarea pe care am efectuat-o s-a fundamentat pe ideea că în aprecierea eficienței activității desfășurate în școală a calității profesorului bun – eficient, trebuie să pornim de la următoarea realitate: modelul ideal al personalității educatorului ar putea fi diferit în conștiința și în opinia copilului și a educatorului.

Apreciem că adevărații evaluatori ai comportamentului profesorului sunt elevii. De aceea ne-am propus să aflăm cum vede profesorul realitatea clasei, cum crede el că o văd elevii, cum o văd elevii înșiși, și studiul relațiilor profesor – elev din perspectiva atitudinii elevilor față de influențele educative, așteptării, imagini în legătură cu ceea ce înseamnă profesorul bun-eficient.

Din datele obținute în urma investigațiilor efectuate, rezultă că activitatea pe care elevii o desfășoară în școală corespunde în mică măsură dorințelor lor, este mai de grabă monotună și obositoare decât interesantă și ar trebui în mare parte schimbată, chiar dacă mai mult de jumătate dintre elevii apreciază că le asigură o pregătire corespunzătoare.

Profesorii consideră, dimpotrivă, că activitatea pe care elevii o desfășoară în școală corespunde în mare măsură dorințelor lor, este interesantă, puțin monotună și obositoare pentru elevi, le asigură o pregătire corespunzătoare și nu trebuie schimbată decât în mică măsură.

Opiniile divergente denotă necunoașterea de către profesorii a modului în care elevii percep activitatea educațională.

Elevii așteaptă ameliorarea activității desfășurate din partea conducerilor de școlii, din partea profesorilor, iar aceștia din urmă consideră că responsabilitatea le revine în primul rând lor, în ceea ce privește ameliorarea activității educaționale.

Putem desprinde concluzia că aprecierea muncii profesorului nu poate fi realizată în afara raportării personalității acestuia la cerințele concrete în care lucrează și la modul în care este percepută de elevi.

Analiza și interpretarea datelor obținute în urma ierarhizării calității profesorului bun – eficient, de către elevi și profesori, ne-au oferit posibilitatea de a constata că opiniile profesorilor și elevilor sunt în general convergente în ceea ce privește aprecierea unor caracteristici profesionale și a unor trăsături propriu-zise de personalitate și divergente cu privire la caracteristicile psiho-sociale mai ales.

Confruntând opiniile exprimate de loturile de elevi, care urmăresc să determine calitățile proprii profesorului ideal, putem afirma că, pe fondul unor aspirații comune elevilor indiferent de vârstă și de timpul de școală pe care îl frecventează, se manifestă și opțiuni specifice.

Expectanțele elevilor cu privire la trăsăturile de personalitate ale profesorului bun-eficient, sunt influențate de tipul de școală și de vârsta elevilor.

Studiul efectuat dovedește că elevii au suficientă maturitate, dispun de un nivel de dezvoltare a gândirii care să le permită să formuleze opinii cu privire la modul în care percepe relațiile pe care le stabilesc cu profesorii la modul în care sunt tratați, la maniera în care se desfășoară activitatea în școală.

Chiar și copiii din clasa a patra știu foarte exact ceea ce așteaptă de la un învățător bun. Studiul demonstrează că toate calitățile menționate în literatura de specialitate sunt prezente în răspunsurile lor, cu atât mai mult la elevii de gimnaziu și liceu.

Admitem că există și vor exista întotdeauna elevi nereceptivi, nemotivați, care, indiferent de efortul, convingerile profesorului, nu vor putea fi determinați să îndrăgească școala, dar opinia majorității elevilor, trebuie avută în vedere, luată în considerare.

Poate fi invocat motivul că elevii nu sunt deplin conștienți și în măsură să judece ceea ce este potrivit pentru ei, ceea ce le folosește cu adevărat, „cum” și „ce” trebuie să învețe. Dar, dacă vor fi ascultați, dacă li se vor cunoaște nelămuririle, dacă li se vor clarifica ideile, câștigul va fi oricum mai mare decât dacă subiectul nu va fi abordat.

Problema care se pune este dacă datele obținute de la elevi oferă suficient temei științific și interpretarea fenomenului investigat. Personal, optăm pentru folosirea acestor date doar ca termen de referință, fundamentarea concluziilor trebuie realizată prin alte cercetări, prin intermediul unor metode apte să ofere mai multă obiectivitate datelor furnizate.

Rezultatele sondajului de opinie realizat sunt revelatoare nu atât pentru cunoașterea muncii didactice concrete, a personalității profesorilor, cât pentru a determina relația existentă între profesori și elevi, precum și așteptările acestora în legătură cu atitudinile și comportamentele educatorilor.

În această idee propunem ca un criteriu de evaluare și autoevaluare a profesorilor, pe lângă indicatorii cuprinși în fișele de evaluare, să fie luate în considerare și opiniile elevilor cu privire la

calitatea procesului de învățământ, la conduita profesorului, la comunicarea educațională, la așteptările și năzuințele elevilor.

Acest lucru se poate realiza prin elaborarea la nivel de școală (eventual de către fiecare cadru didactic) a unor chestionare pe care elevii (eventual și părinții) să le completeze periodic, în care să aibe posibilitatea să-și exprime deschis părerile.

Și profesorul are de învățat de la elevi, și elevii au dreptul de a-l evalua pe profesor (de fapt, ei oricum îl evaluează), iar a muta evaluarea de pe culoare în sălile de clasă și de a opune în serviciul învățării (VĂIDEANU, G., 1988), poate fi un demers benefic în scopul eficientizării activității educaționale.

Profesorul ideal s-ar defini drept „cel care știe să se transpună în locul elevului și totodată să transpună elevul în locul său” (BLEY, R. Apud:GHIVIRIGĂ, L., 1975, p 16).

Noile dimensiuni și exigențe ale societății contemporane solicită o reconsiderare a formării profesorilor.

Profesionalizarea pentru cariera didactică propune fundamentarea procesului de formare inițială și continuă a cadrelor didactice pe baza unor standarde profesionale, chiar dacă specificul profesiei didactice implică adesea variabile a căror standardizare nu este nici posibilă, nici necesară.

Chiar dacă dimensiunea creativă a activității profesorului rămâne esențială, astăzi se impune tranziția de la profesor artizan și artist la profesorul „expert”.

Sistemul de principii care exprimă concepția actuală asupra conținutului specific al profesiei didactice și asupra unui profesor bun cuprinde:

1.cadrul didactic este un bun cunoscător al domeniului și al didacticii disciplinei pe care o predă

2.cadrul didactic cunoaște elevul și îl asistă în propria dezvoltare.

3.cadrul didactic este membrul activ al comunității.

4.cadrul didactic are o atitudine reflexivă.

5.cadrul didactic este promotor al unui sistem de valori în concordanță cu idealul educațional.

(GLIGA, L., 2002)

Concluzii

În România s-a făcut simțită necesitatea elaborării unei noi strategii de dezvoltare a sistemului de formare inițială și continuă a personalului didactic și managerilor în învățământ.

Profesorul și elevul sunt cu certitudine inegali și diferiți, dar aceasta nu-l împiedică pe primul să se pună pur și simplu în serviciul celui de-al doilea, fără să caute să-i impună acestuia concepțiile, scopurile, idealurile sale, adică fără să-l transforme în obiect pentru el. El se centrează (după cum spune CARL ROGERS) pe elev în loc să se centreze elevul asupra lui. El acceptă proiectele și dorințele elevului, chiar dacă uneori gândește că sunt inadegvate și determinate de mediul ambiant (LESCURE, M., 1991).

Pentru a deveni educator, M. MONTESSORI cere adultului să elimine șapte păcate ale sufletului său: mânia, orgoliul, trândăvia, invidia, desfrânarea, lăcomia, tirania, pentru a îmbrăca haina blândeții, iubirii, înțelegerii. Ceea ce trebuie să părească educatorul nu este în fond ajutorul activ necesar copilului, ci aceea stare interioară care îl împiedică să-l înțeleagă: propria mândrie, vanitatea sa. (ALBU, G., 1998).

Profesorii au datoria să se privească din când în când în oglinda judecății elevilor, asigurând pe cât posibil o unitate între exigențele lor și dorințele elevilor.

Bibliografie

1. Albu, G., (1996), *Introducere într-o pedagogie a libertății*, Iași, Ed.Polirom,
2. Bârzea, C., (1991), *Arta și știința educației*, București, E.D.P

3. Cristea, S., (1993), *Reforma pedagogică în condițiile unei societăți democratice*, în Revista De Pedagogie Nr.1-2
4. Diaconu, M.,(2002), *Competențele profesiei didactice*, în GLIGA, L., (coord.), București , *Standarde profesionale pentru profesia didactică*
5. Dragu, A., *Structura personalității profesorului*, București, E.D.P.
6. Dumitru, I. AL., (2001 b) *Personalitate – atitudini și valori*, Timișoara, Ed.De Vest
7. Ezechil,L., (2002), *Comunicarea educațională în context școlar*, București, E.D.P.
8. Ionescu, M., (coord.), (1998) *Educația și dinamica ei*, București, Ed. Tribuna Învățământului
9. Iucu, R., (2000) *Managementul și gestiunea clasei de elevi*, IAȘI, Ed.Polirom
10. Celly, I.A., (2002), *Drumul către standardele predării*, în Gliga, L. (coord.), București , *Standarde profesionale pentru profesia didactică*
11. Marcus, S., (coord.), (1999), *Competența didactică*, București, E.D.All Educațional
12. Miroiu, A., (coord.), (1998), *Învățământul Românesc azi*, Iași, Ed. Polirom
13. Mitrofan, N., (1980), *Aptitudinea pedagogică*, București, Ed. Academiei
14. Neacșu, I., *Instruire și învățare*, București, Ed. Științifică
15. Neculau, A., Boncu, Șt., (1998), *Dimensiuni psihosociale ale activității profesorului*, în Cosmovici, A., Iacob, L., *Psihologie școlară*, Iași, Ed.Polirom
16. Niculescu, R.M., (2000), *Formarea formatorilor*, București, E.D. All Pedagogic
17. Păun, E., (2002), *Profesionalizarea activității didactice*, București, *Standarde profesionale pentru profesia didactică*
18. Potolea, D., (1989), *Profesorul și strategiiile conducerii învățării*, în Jinga, I., Vlăsceanu, L., (coord.), *Structuri, strategii și performanțe în învățământ*, București, Ed. Academiei
19. Prelici, V., (1997), *A educa înseamnă a iubi*, București, E.D.P.
20. Ungureanu, D., (1999), *Educație și curriculum*, Timișoara, Ed.Eurostampa
21. Văideanu, G., (1988), *Educația la frontiera dintre milenii*, București, Ed. Politică

MODERNIZARE, GLOBALIZARE ȘI CRIZĂ

MODERNITY, GLOBALISATION AND CRISIS

Viorica BANCIU, Virgilia Markert JIREGHIE
Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" din Arad

Abstract

The conceptual arena of the twentieth-century consists of a mixture of ideas coming from the interpenetration of science, social theory, aesthetics and philosophy. Modernity is an elastic notion and most importantly, it relates metaphysical speculations as to whether nature favors form and fixity on the one hand and flux on the other.

Globalisation understood in an expansive fashion, is in many ways a rhetorical effect, as was international rationalization before it. We should take into consideration whether proposals for a new world order premised on a belief in universal rationality and harmony have lost their aura of scientific glamour and moral force.

The contemporary crises are the result of escalating arms race, crime, drugs, terrorism, environmental deterioration, social and economic decline, the depletion of the earth's resources, population explosion, urban violence, intolerance.

Key words: *modernity, globalisation, metaphor, reality, positivism*

Cuvinte cheie: *modernitate, globalizare, metaforă, realitate și pozitivism*

The conceptual arena of the twentieth-century consists of a mixture of ideas coming from the interpenetration of science, social theory, aesthetics and philosophy. Modernity is an elastic notion and most importantly, it relates metaphysical speculations as to whether nature favors form and fixity on the one hand and flux on the other. In this paper, modernity is viewed as having a dual significance it is associated with a crisp scientific rather than poetic sensibility.

The dual significance suggested in the early twentieth century both rational organization and a conception of experience as an interdeterminate rush, which are reflected in the positivist-empiricist spectrum of thought. It was Pearson who tried to isolate scientific notions which might assist in the rearrangement of social and intellectual priorities. These ideas associated with positivism and empiricism could be interpreted in very different ways and were pushed in strange and explosive directions. "This was not mere opportunism as positivist notions such as pure experience and the theory of conventionalism" but also "some justification for seeing positivism and the philosophies spun around the ideas of immediacy and flux as convergent" []. The naturalistic ideas of stripping the thought of unnecessary intellectual ornamentation and led to the more or less subjectivist directions of building out of pure experience a pluralistic universe "which were not conceived as a kind of mirror in which reality is reflected, but as the active life of a man as natural, spontaneous organizer of all data" []. These scholars were seen as denying the existence of a hidden metaphysical order and valorizing human will where the movements of pragmatism, intuitionism and positivism are tied together, dismissing as symptomatic the modernism's confusion and irrationality.

It was Bergson who emphasized that the spatial categories of the scientist failed to capture an overflowing reality. He also recognized that the scientific freeze-frames were born out of necessity because they were a sophisticated expression of the biological process of adaptation. It is the external environment that partly determines the human behavior, where creative energies come up against resistant elements and it is thought such encounters that the faculties are developed. Bergson's views intersect with Pearson's ideas that our perception of repetition and sequence in

nature is prompted by physical events and the requirements of survival and as a result progress resulted from our behavior being in accord with the dictates of science.

The more we emphasize the plasticity of experience the more politics may be seen as an artistic enterprise, or as a matter of calculated adjustment. If we examine the political translations of all the tendencies of thought, focusing on Mary Parker Follet and Harold Laski We can address the question as to what extent the philosophies of Bergson or Pearson can be seen as favoring the idea of one world or many.

Follet and Laski showed how easily pluralism expanded into monism in the form of a universal legal order. The presentation of empirical evidence pointing to transnational association and the threat scenarios were all intended to aid to the establishment of this goal.

“It was in defense to the principle of multiplicity, that pluralists, rather than speaking of world government, preferred to speak in terms of world federalism.”[] However, as fashioned by Follet and Laski, a federal republican model of governance makes clear the contours of a pluralistic universe, beginning to resemble to a universal empire or kingdom.

Later on the idea of global figured to the extent of the political, economical or military interests implied: for example the geopolitical imagery associated to the Cold War – whose scope were the bipolar military orders being built by the super-powers as well as those weapons of mass destruction designed to secure these orders. There is a great difference between the world where peoples entwine and the Cold War depictions of a world divided into “geostrategic regions”, conflicting spheres of influences. In the introduction to Kenneth Boulding’s “Meaning of the Twentieth Century: The Great Transition” (1964) Ruth Nanda Anshen showed that there was at work in the world a new consciousness among spiritual and intellectual leaders, one which sought to break the bonds of Cold War prejudices and antagonisms and “recapture the authority of truth and human totality” ; people changed:

“ There is in mankind today a counterforce to the sterility and danger of a quantitative, anonymous mass culture, a new if sometimes imperceptible, spiritual sense of convergence toward the world unity on the basis of the sacredness of each human person and respect for the plurality of cultures”.[4]

Anthony Dolman considered the global governance much the same thing as world government and to sustain his idea he cited the Marxist Silviu Brucan “vested with the authority to plan, to make decisions and to enforce them”. A. Dolman’s approaches demanding radical transformation of the system, promoting worldism would bring little help to the people, to the public and the “policy-making mainstream, both of which are inherently conservative, overwhelmingly gradualist and intolerant and fearful of things which smack of ‘extremism’”.[5]

As during the twentieth century we have witnessed a “growing awareness of the fragility and precariousness of civilization ,“ words like ‘catastrophe’, ‘collapse’, ‘chaos’, ‘disaster’, and ‘despair’ were very common[6].

References to the globe, as well as to the planet, as our common home also appeared in arguments for world order prior to and after the World War II, but the term globalization appeared in the 1960s referring to a process of worldwide integration. The term “process of globalization” was included in George Modelski’s “Principles of World Politics”, (1972), signifying the global interaction, awareness and “some degree of world wide value commonality”. Modelski’s work shows that globalization was in a sense very old but it was also the bearer of the new. In his opinion globalization gave birth to modernity and for a long time modernity had been confined to European States where globalization served to prop up the state in that region. He also stated that it was necessary wisely to direct globalization towards the goal of establishing a “governmental structure that would give equal, not to speak of higher priority to a rounded concern for all aspects of welfare of the human race”[7] In his works Modelski called for measures to control world growth, wealth and welfare and to facilitate a “general loosening up of world society”[8]not only in the sense of a loosening of borders but also in the sense of unleashing new independencies and differences. He